[א][א]המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אע"פ כן יקבל הימנו שנאמר [1]וזה דבר השמטה אמר [ב]רבה ותלי לי' עד דאמר הכי איתיביה אביי כשהוא נותן לו [ג]אל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה [ג]תלי ליה נמי עד דאמר הכי אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק ביה רבה זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית אמר ליה משמט אני שקלינהו ואזל אתא אביי אשכחיה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר אמר ליה הכי הוה מעשה אזל לגביה אמר ליה אמטת ליה זוזי למר אמר ליה אין אמר ליה ומאי אמר לך אמר ליה משמט אני אמר ליה ואמרת ליה אף על פי כן אמר ליה לא אמר ליה ואי אמרת ליה אף על פי כן הוה שקלינהו מינך השתא מיהת אמטינהו ניהליה ואימא ליה אע"פ כן אזל אמטינהו ניהליה ואמר ליה אף על פי כן שקלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא אמר רב יהודה אמר רב [ד]נחמן [ה]נאמן אדם לומר פרוסבול היה בידי ואבד ממני מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוסבול [ו]לא שביק היתירא ואכיל איסורא כי אתו לקמיה דרב [ה]אמר ליה מידי פרוסבול היה לך ואבד [ח]כגון זה פתח פיך לאלם הוא תנן [ט]וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב ואין עמו פרוסבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתניא המוציא שטר חוב צריך שיהא עמו פרוסבול וחכמים אומרים אינו צריך: **מתני'** [ו]עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד ישתעבד אם לשום בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד: **גמ'** במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשום בן חורין אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו ראשון לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא ממנעי ולא פרקי רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר [י]כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים רבא אמר [ל]לעולם לאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו שני לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו מיתיבי אמר להן רשב"ג [י]כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים בשלמא לאביי דאמר לפני יאוש היינו דקאמר כשם אלא לרבא דאמר לאחר יאוש האי כשם משום דחזקיה הוא אמר לך רבא רשב"ג [ח]לא הוי ידע מאי קאמרי רבנן והכי קאמר להו אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם אי לאחר יאוש קאמריתו כדחזקיה ולרבא דאמר לאחר יאוש ולרבו שני רבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו דאמר ריש לקיש [ט]מנין לעובד כוכבים שקנה את העובד כוכבים למעשה ידיו שנאמר [2]וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו [י]אתם קונים מהם ולא

המחזיר חוב לחבירו בשביעית. בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח"כ החזירו. ולא שהחזירו בשביעית עצמה דא"כ לא הוה צריך למימר משמט אני דקי"ל [י] אין שביעית משמטת אלא בסופה: **צריך.** המלוה שיאמר לו משמט אני: **ואם אמר לו אע"פ כן.** אני רוצה להחזירו לך: **שנאמר וזה דבר השמטה.** צריך לומר דיבור של שמיטה: **ותלי ליה.** אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד דאמר ליה אע"פ כן: **עד דאמר הכי.** במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש [י] דלא בבי דינא קתבע ליה ולאו משום חוב: **הוה מסיק ביה רבה זוזי.** היה נושה בו מעות. רבה היה המלוה: **אזל לגביה.** אביי אתא לגבי אבא בר מרתא: **אמר.** רבה לא הוה ביה דעתא בהאי (א) מדרבנן מעיקרא דהוה ליה למימר אע"פ כן: **כיון דתקון רבנן פרוזבול.** ומצי למיגבי בהיתרא: **לא שביק היתירא.** דמלוה בלא פרוזבול למימר הוה לי ואבד ואכיל איסורא: **הרי אלו לא יפרעו.** בכתובות בפרק הכותב. אלמא לא מהימן לומר היה לי ואבד דעל כרחין בדטעין היה לי ואבד עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטת: **אינו צריך.** דנאמן לומר אבד: **מתני' עבד.** כנעני: **שנשבה ופדאוהו.** ישראלים אחרים: **ישתעבד.** בגמ' מפרש: **גמ' אי לפני יאוש.** של בעלים הראשונים פדאוהו מן העובד כוכבים: **לשום עבד אמאי ישתעבד.** וקס"ד לרבו ראשון ואמאי הרי נתייאש: **ולשום עבד.** על מנת להחזירו לרבו ראשון או אפי' על מנת להשתעבד בו: **ישתעבד לרבו ראשון.** דשני לא קנה דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה לפני יאוש והרי הוא כגוזלו ממנו: **כך מלוה לפדות את העבדים.** וליכא למיחש למימנעי ולא פרקי: **לרבו שני.** ולקמן פריך ממאן קנייה: **בין כך ובין כך ישתעבד.** לרבו ראשון כחזקיה: **בשלמא לאביי.** דמוקי בלפני יאוש וטעמא דת"ק משום מימנעי ולא פרקי: **היינו דקאמר כשם.** דאיהו לא חייש למימנעי ולא פרקי משום דמלוה לפדותו: **אלא לרבא.** דמוקי בלאחר יאוש וטעמא דת"ק משום אפקעתא דיאוש הוא מאי כשם דקאמר הא טעמא דרשב"ג משום דחזקיה שלא יפיל עצמו לגייסות הוא: **למעשה ידיו.** וישראל קני ליה מידו למעשה ידיו בכספא ולגופיה בטבילה לשם עבדות כדאמרינן ביבמות בהחולץ (דף מו:) ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשה ידיו דהא אפי' ישראל נמי מיקני ליה לעובד כוכבים למעשה ידיו ונהי דישראל נפיק מיניה ביובל אבל עבד משתעבד לעולם: **מהם תקנו.** רבויא הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולישתוק: ולא

מעובדי כוכבים אם מקבל עליה אחריות מחייב עליה בבל יראה ועובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו אי הוה קני עובד כוכבים מישראל לא מחייב ישראל אפי' משכנו בשעת הלוואה משום דאלים שיעבודיה דלא חשיב מצוי ביד ישראל דדרשינן לא ימצא מי שמצוי בידו למעוטי ייחד לו בית אפי' קיבל עליו אחריות כדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו.) ומיהו בפ"ק דקידושין (דף ח:) גבי קדשה במשכון אחרים דמקודשת ומייתי מדר' יצחק צריך לומר דדוקא במשכנו שלא בשעת הלוואתו מקודשת דבפרק האומנין (ב"מ פב.) משמע דלא מהני דר' יצחק להתחייב באונסין ולא חשיב אלא כשומר שכר אלמא לא חשיב כשלו לגמרי א"כ מאיזה טעם נחשב כשומר שכר אם לא משום דנהנה דקני ליה לקנות בו את האשה וקרקעות או בחליפין וא"כ בשעת הלוואתו אינו יכול לקדש בו את האשה:

לא שביק היתירא ואכיל איסורא. אומר ר"ת דמהאי טעמא נאמן אפי' בלא שבועה:

לעולם לפני יאוש כו'. לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה ה"ה דמצי למימר לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא:

דלמא מימנעי ולא פרקי ליה. וא"ת מהאי טעמא כשפדאו לשום עבד ישתעבד לרבו שני וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחבירו ולא שייך האי טעמא אלא כשפדוהו לשם מלוה לשם בן חורין:

בין כך ובין כך ישתעבד כחזקיה. פירש בקונטרס לרבו ראשון וכן מגיה ר"ת דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו לגייסו' כדי שירויח לענין מציאה ומתנה דלא קני ליה שני אלא למעשה ידיו ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו ומיהו נוכל לומר דלא פליג ר' שמעון בן גמליאל אתנא קמא אלא כפדאו לשום בן חורין דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות: **אי** לפני יאוש קאמריתו. אע"פ שמסתפק ר' שמעון בן גמליאל בדברי רבנן מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כלל לומר דפליג לפני יאוש: אבל

עין משפט נר מצוה

נה א ב ג מיי' פ"ט מהל' שמיטה הל' כח [וכ"ט] סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעי' לו:

נו ד ה מיי' שם הל' כד [והל' כה והל' כו] טוש"ע שם סעי' לג:

נז ו ז מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' טו סמג לאוין קמ טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סו:

ח מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים דין יד טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ז:

נח ט מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ה [טוש"ע יו"ד סימן רסז סעי' ח]:

◆

תוספות רי"ד

דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי: תנן התם המחזיר חוב לחבירו בשביעית יאמר לו משמט אני אם אמר לו אע"פ כן יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמטה. פי' בדבור בעלמא שאמר משמיט אני קיים המצוה ואח"כ מותר לגבות חובו אמר רבא ותלי ליה עד דאמר הכי פי' כיון שקיים המצוה ואמר משמט אני אבל אם לא הביאם לו כלל אינו יכול לכופו שיביאם אליו שהרי לא קיים שום מצוה: איתיביה אביי כשהוא נותן לו אל יאמר לו מחוייבני ונותנם לך אלא יאמר שלי הם ובמתנה אני נותנם לך א"ל ותלי ליה עד דאמר לו הכי: אבא בר מרתא הוה מסיק בי רבא זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית א"ל משמט אני שקלינהו ואזל אתא אביי אשכחיה דהוה עציב א"ל אמאי עציב מר א"ל הכי הוה מעשה אזל לגביה א"ל אמטיית ליה זוזי למר א"ל ומאי אמר לך א"ל משמט אני א"ל ולא אמרת ליה אעפ"כ א"ל לא א"ל אי אמרת ליה אעפ"כ הוה שקלינהו מינך השתא נמי אמטיינהו ניהליה ואימא ליה אעפ"כ אמטיינהו ניהליה וא"ל אעפ"כ וקבלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא להאי צורבא דרבנן מעיקרא: אמר רב יהודה אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ממני מ"ט כיון דתקינו ליה רבנן לא שביק היתירא ואכיל איסורא כי הוה אתי לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם הוא: תנן וכן ב"ח שהוציא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתניא המוציא ש"ח על חבירו צריך שיהא עמו פרוזבול וחכ"א אינו צריך: מתני' עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשם ב"ח אל ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד: במאי עסקי' אילימא לפני יאוש לשם ב"ח אמאי לא ישתעבד פי' הרי של רבו ראשון הוא ומה כח יש ביד הפודהו לשם ב"ח להפקיעו מתחת יד רבו הראשון שלא נתייאש ממנו (יצא) [אלא] לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד פי' דקס"ד לרבו הראשון קאמר וכיון שרבו הראשון נתייאש הימנו הוי כאילו הפקירו וקי"ל המפקיר עבדו יצא לחירות: אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו ראשון לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא מימנעי ולא פרקי אע"פ שמן הדין הוא לחזור לרבו ראשון שהרי לא נתייאש ממנו מ"מ מפני תיקון העולם כדי שיפדוהו ולא ישתקע ביד הגוים אמרו שאם פדאוהו לשם

תוספות רי"ד (המשך)

ב"ח שיהא ב"ח וכופין את רבו ראשון לשחררו שאם אתה אומר ישתעבד לרבו ראשון [א] קסבר כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים: רבא אמר לעולם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני שרבו ראשון כבר נתייאש ולקמן אמרי' ממאן קנייה רבו שני לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוא רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו פי' אם ידע דביאוש כזה דאתי בעל כרחו יוצא מיד רבו ראשון יפיל עצמו לגייסות של גוים עד שיתייאש ממנו רבו ואח"כ יברח מהם ויהיה ב"ח מ"ה תקון רבנן שביאוש כזה שהוא בעל כרחו לא יצא ב"ח אך המפקיר עבדו מרצונו [ל] וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא ואקשי' ולרבא דאמר לשם עבד שישתעבד לרבו שני רבו שני ממאן קנייה משבאי ושבאי גופיה מיקני ליה אין למעשה ידיו כדריש לקיש דאר"ל מניין לגוי

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"י מ"ח שבת קמח:, ב) [גי' הערוך בערך תלא רבא וע"ש וכ"כ הר"ן בפ"ט מהל' שמיטה הלכה כה], ג) [בהרא"ש איתא אמר ר"י אמר רב נחמן וכו' אבל בטור וב"י ח"מ סי' סז משמע דהיה גרסתם אמר רב נחמן נאמן וכו' ולא היה לפניהם אמר רב יהודה], ד) [ע"ז לט: חולין ד. תמורה ל.], ה) [כתובות לו. ב"ב מח.], ו) כתובות פט., ז) [תוספתא פ"ג], ח) [יומא מ. יש"נ], ט) [יבמות מו.], י) [ערכין כח:], כ) [נדרים טו.]

◆

תורה אור השלם

1. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַייָ: דברים טו ב
2. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה: ויקרא כה מה

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר כו' בהאי צורבא מרבנן:

◆

מוסף רש"י

ואם אמר לו. לוה, אע"פ כן. אני חפץ שישמטו, יקבל ממנו (שבת קמח:). שנאמר וזה דבר השמטה. אפילו מקבל חובו יכיר לו שמיטה בדבורו (שם). וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב. אחר שביעית, ואין עמו פרוזבול. זה אומר השמיטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמיטנו שביעית, ואבד, הרי אלו לא יפרעו. מייתינן (באשה שאומרת אבד גיטי) שמא כבר גבתה בגט וזה השמיטתו שביעית (כתובות פט.).

ל) נ"ל מתמנעי ולא פרקי: רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר כשם כו'. נ) נראה דצ"ל דווקא יצא ב"ח וקי"ל כו':